

Izvorni naučni članak
UDK 32.019.51:654.19

MILITARIZAM, RAT I MEDIJI

Prof. dr Braco Kovačević⁵

Fakultet političkih nauka Univerzitet Banja Luka

Apstrakt: U ratovima mediji postaju veoma značajna i moćna sredstva uticaja, što se vidjelo i u ratu u bivšoj Jugoslaviji. Mediji su bili podstrekači mržnje, stereotipa i izmišljenih priča, kako bi se opravdale diplomatske, političke i vojne mjere SAD i NATO-a. Države NATO-pakta su militaristički i belicistički orijentisane države, koje ratuju svugdje gdje imaju svoje geopolitičke interese, kao što je to bilo i u bivšoj Jugoslaviji.

Ključne riječi: *mediji, militarizam, propaganda, rat.*

MILITARISM, WAR AND MEDIA

Abstract: In wars, the media become a very important and powerful means of influence, which could be seen in the war in former Yugoslavia. The media were instigators of hate, stereotypes, and fabricated stories in order to justify a diplomatic, political and military action of the United States and NATO. NATO Pact Countries are military and militaristic oriented countries which wage war everywhere where they have their geopolitical interests, as it was in the former Yugoslavia.

Key words: *media, militarism, propaganda, war*

Uvod

Istorijski posmatrano, netrpeljivost, neprijateljstvo i sukobi među ljudima i društvenim grupama predstavljaju jednu od najranijih društvenih pojava. Čovjekova istorija je militaristička i belicistička istorija sukoba, sukobljavanja i ratovanja, a rat i predstavlja najzaoštreniji izraz postojanja čovjekovih sukoba, konflikata i neprijateljstava.

Iako se, sasvim razumljivo, ne možemo potpunije osloniti na statističke podatke, ipak ćemo se, samo radi ilustracije o istorijskoj rasprostranjenosti rata, osvrnuti na neke. U posljednjih 25 vijekova postojanja čovječanstva, bilo je 1400 godina ratova i većih oružanih sukoba. Prema jednoj statistici, od preko 3300 godina istorije koja je čovjeku poznata, na ratove otpada više od 3100 godina, a samo 200 godina na mir. Od petog vijeka prije naše ere pa do 1025. godine bilo je 980 značajnijih ratova. Samo je u 18. vijeku bilo 68, u 19. - 205, a u 20. - 237 ratova. Od 1480. godine do 1941. godine je u Evropi bilo 2400 velikih ratnih sukoba, dok je za to vrijeme izvan Evrope bilo 359 značajnih ratnih sukoba. U posljednjih 5500 godina čovječanstvo je vodilo 14513 ratova

⁵ Doktor socioloških nauka, redovni profesor Univerziteta

koji su iza sebe ostavili strahovita razaranja materijalnih dobara i u kojima je ukupno bilo 3,6 milijardi ljudskih žrtava. U svim ratovima koji su tokom tri vijeka prethodila svjetskim ratovima, poginulo je oko 25 miliona ljudi. Za vrijeme ratovanja u 17. vijeku je na evropskom kontinentu poginulo oko 3 miliona ljudi; u 18. vijeku oko 5,2 miliona ljudi; u 19. vijeku je poginulo oko 5,5 miliona ljudi (prema nekim podacima, i - 9 miliona), a u 20. vijeku oko 65 miliona (prema nekim podacima, i 99 miliona). Samo u Prvom svjetskom ratu poginulo je 10 miliona ljudi i isto toliko pomrlo od gladi i epidemija, a preko 20 miliona je ranjeno i osakaćeno. U drugom svjetskom ratu (učestvovalo je 58 država sa 110 miliona ljudi) poginulo je preko 50 miliona, a preko 35 miliona ljudi je ranjeno i osakaćeno.⁶ Prvi svjetski rat je bio i prvi „totalni rat“, ali je Drugi svjetski rat bio mnogo razorniji, suroviji i okrutniji. Smatra se da je samo u ratovima koji su se dogodili u XX vijeku poginulo tri puta više ljudi nego u svih prethodnih 19. vijekova.

Pa, i nakon Drugog svjetskog rata, ratovanje, razaranja, ranjavanje i ubijanje ljudi nije prekinuto. U periodu između 1945. i 1975. godine, tj. u periodu za koji se isticalo da je period "trajnog mira", bilo je 119 međunarodnih, građanskih, etničkih, plemenskih, vjerskih i drugih razornih ratova koji su zahvatili teritorij 69 zemalja u kojima su učestvovala armije 81 države i čije ukupno trajanje iznosi 350 godina. Smatra se da od kraja Drugog svjetskog rata nije prošao nijedan dan, a da se nije ratovalo i ubijalo. U prosjeku je svakog dana vođeno 12 ratova. U 1988. godini je bilo 40 oružanih sukoba u kojima je učestvovalo 45 od 189 država koliko ih je tada bilo u svijetu. U periodu od 1945. godine u različitim ratnim sukobima je poginulo preko 20 miliona osoba. Ali, nažalost, izgleda da će se ratovanje i dalje nastaviti: postoje ozbiljne pretpostavke da će se u ovom stoljeću ratovi voditi posebno zbog resursa. Razvijene kapitalističke zemlje se intenzivno naoružavaju trošeći milijarde dolara na proizvodnju ubojitog oružja, kako bi realizovale svoje (neo)imperijalističke interese. Ratovi su samo indikatori protivvrječnosti koje proističu iz sukoba različitih geopolitičkih interesa, a uz pripreme za rat idu i procesi militarizacije.

Militarizam, stereotipni govor mržnje i rat

Kao pojam **militarizam** (lat. *militaris* - vojni) se u teorijskoj upotrebi javio prije nepun vijek i po, čime se ukazivalo na prevlast ili potpunu dominaciju vojnog faktora u društveno-političkom i ekonomskom životu određene zemlje. Suočeni smo sa činjenicom da je u najrazvijenijim zemljama došlo do snažnog povezivanja političkog, vojnog, ekonomskog pa i naučnog faktora. Militarizam je postao pokretačka snaga imperijalne države, jer proizvodnja oružja upošljava brojnu radnu snagu šireći prostor za profitabilan plasman kapitala. S druge strane, militarizam je prisutan i u zemljama koje smatraju da su ugrožene i žele se braniti. I u jednom, i u drugom slučaju, militarizacija je poprimila planetarne dimenzije i, s

⁶ M. Mihalik, *Moral i rat*, Beograd, „VIZ“, 1976, str. 15, 17.

vremena na vrijeme, pretvori se u lokalne i regionalne, pa i svjetske, sukobe i ratove. Militarizam je ne samo ratni, ili vojni, nego i mirnodopski i civilni fenomen.

U svijetu se svakog sata za vojno naoružanje troši oko 110 miliona USA dolara. Prema ranijim podacima, vojni troškovi SAD-a iznosili su 1/3 ukupnih svjetskih vojnih troškova. Smatra se da Amerikanci danas troše na vojne potrebe više nego skoro cijeli svijet zajedno. Prema UNESCO-vim podacima za 1971. godinu, izdvajanja država svijeta za vojne potrebe dosežu 7,2% nacionalnog proizvoda; izdvajanja za obrazovanje iznose 5%, a za zdravstvo 2,5% nacionalnog dohotka. Samo su SAD u 2003. godini utrošile 600 milijardi dolara za proizvodnju oružja za razaranje života.⁷

Uporedimo ovako visoku cijenu militarizacije i ratovanja sa statističkim podacima OUN koji se odnose na određena socijalna pitanja. Oni govore da danas 375 miliona ljudi živi na ivici smrti od gladi, da oko 35 miliona ljudi godišnje od gladi i neishranjenosti umre (100.000 dnevno), da je prosječan životni vijek ljudi u nekim zemljama Afrike, Azije i Latinske Amerike na nivou evropskog prosječnog vijeka ljudi iz 17. i 18. stoljeća. Broj analfabeta u svijetu dostiže cifru od 700 miliona ljudi, a u Africi on zahvata čak 85% ukupnog stanovništva.

Dakle, brojke su poražavajuće pa, i pored toga, siromašne zemlje su natjerane da od razvijenih zemalja kupuju skupo oružje kojim će plaćati visoku cijenu "slobode" i međusobno se ubijati. U tom pogledu velike sile i stvaraju konfliktne situacije, ograničene lokalne ratove prisiljavajući siromašne, nerazvijene i nemoćne da, mada nemaju dovoljno novca ni za hranu, kupuju skupocjeno naoružanje kojim plaćaju cijenu vlastitog biološkog preživljavanja. I, naravno, da apsurd bude veći, sve se to odigrava pod patronatom stalnih članica Savjeta bezbjednosti UN koje povelja UN poziva da čuvaju mir, svjetsku bezbjednost i opštu sigurnost u svijetu (a koje kontrolišu 95% svjetske prodaje oružja: gotovo 3/4 svjetske ponude oružja kupuju zemlje u razvoju).

Na ovom balkanskom geopolitičkom prostoru „haosa“ gotovo da svi „izvana“ imaju neke svoje „vitalne nacionalne interese“. Turci svoje nostalgične, Austrijanci takođe. Nijemci neostvarene „*Lebensraum*“ interese, Amerikanci „vitalne“, i tako redom. Svako, pa i malo nastojanje, da odbrane svoje interese, slobodu i svoju sirotinjsku egzistenciju na ovoj vjetrometini na kojoj se nalazi srpska „kuća pored puta“, velike sile odmah doživljavaju kao atak na te „svoje“ vitalne interese. I, svi kao da imaju veća prava od Srba koji ovdje vijekovima žive i, naravno, svi u toj svojoj paranoičnosti i očiglednoj vojnoj, političkoj, diplomatskoj, ideološkoj i medijskoj agresivnosti, mogu da Srbe optužuju za bilo šta jer su agresivni, moćni i snažni. Srbima ostaje da se brane što je teško u borbi između

⁷ Cf. S. Karaganov, *Nova geoeconomika i geopolitička revolucija*, u: „Nacionalni interes“, br. 3, 2009, str. 257; M. Marković, *Vrednosti i kvalitet života*, „Sociološki godišnjak“, 2004, str. 5.

Davida i Golijata i da, malo po malo, ostaju bez dijela svoga *suvereniteta*, ličnog i kolektivnog *identiteta*. U toj denacionalizaciji *srpstva* medijski, ali i izvanmedijski, propagandni stereotipi mržnje zadobijaju posebno mjesto.

Kao što dobro znamo, **mediji** su veoma moćna sredstva uticaja. U multietničkim zajednicama mogu doprinijeti širenju ideja mira, povjerenja i tolerancije, ali isto tako mogu propagandno širiti i netoleranciju, stereotipe i govor mržnje. U proteklom ratu na globalnom, kao i regionalnom području Balkana, bivše Jugoslavije i Bosne i Hercegovine mediji su bili podstrekači *mržnje*, jer su u balkanskom sukobu „postali jedna od zaraćenih strana koja se više nije prikazivala kao neutralna i nepristrasna" (Peter Brok).

Politika preko medija propagandno utiče na *javno mnjenje* kako bi ga pridobila za provođenje svojih ideoloških, političkih, ekonomskih, vojnih akcija.⁸ Ako je rat nastavak politike drugim (vojnim) sredstvima, onda je mir (nakon rata) mogući ili stvarni nastavak rata drugim (ne vojnim) sredstvima. Vojnički rat u Bosni i Hercegovini je prestao, ali je nastavljen rat drugim sredstvima: propagandnim, političkim, ideološkim, edukativnim, vjerskim, medijskim, porodičnim. Mediji su, pred početak vojničkog rata, u toku njega, a i poslije njega, igrali i još uvijek igraju veliku propagandnu ulogu.

Mediji snažno učestvuju u obavljanju kritičkog odnosa prema nekoj pojavi, tako što se bave postupkom „klasifikovanja svijeta“ u okvirima „diskursa vladajućih ideologija“ (S. Hol). A, to se odnosi na neprestano maniheističko podvlačenje linije razlikovanja: „ispravnog“ od „neispravnog“, „normalnog“ od „nenormalnog“, „pravilnog od nepravilnog“, „dobrog“ od „lošeg“, „moralnog“ od „nemoralnog“, itd. U „svom“ ratu, „medijskom ratu“ razlikovanja ovih dihotomija, mediji često izazivaju *moralnu paniku* na stvarna, ali i izmišljena stanja i događaje. Primjera za opravdanje ove tvrdnje ima mnogo, a neke od njih, vezane za predratne i ratne prilike u bivšoj Jugoslaviji i bivšoj BiH, ćemo i navesti.

Znamo da su Njemačka i Austrija zdušno podržavale otcjepljenje Hrvatske i Slovenije od Jugoslavije i tako u vrijeme građanskog rata doprinijele radikalizovanju sukoba. Da bi jedan nelegalan čin sa stajališta međunarodnog prava opravdale, morale su svom javnom mnjenju preko apsolutno kontrolisanih medija plasirati dezinformacije i propagandne stereotipe o Srbima. Satanizacija i demonizacija Srba kulminirala je u stavovima i istupima tadašnjih visokih državnih službenika Zapadnih zemalja, što je veoma mnogo uticalo na opredjeljenje njihovog javnog

⁸ *Propaganda* je proces širenja informacija s opredjeljenjem cilja ljudi; čin ubjeđivanja kojim se osobama mijenjaju njihovi pogledi, mišljenja, osjećanja, stavovi; nastojanje da se stvore, kontrolišu ili promijene stavovi grupe prema kojoj je propagandna informacija usmjerena. Propaganda koristi različite *metode i tehnike*, dezinformacije posebno, kao tehnike laganja, varanja, i manipulisanja javnim mnjenjem širenjem lažnih informacija i njen cilj je diskvalifikacija protivnika po principu „važno je uništiti Kartaginu“. U propagandi je još aktuelna ona Gebelsova misao: „Laž ponovljena hiljadu puta ostaje laž, laž ponovljena milion puta postaje istina“.

mnjenja i produbljanje stereotipa o Srbima. Tako su ta satanizacija i demonizacija započinjali u državnoj instituciji, a zatim su se preko državno kontrolisanih medija prenosili na njihovo stanovništvo. Iza napada na tzv. stvaranje „Velike Srbije“, stvarala se „Velika Hrvatska“, a Srbija postajala sve manja. Da bi je osakatili i otrgnuli od nje koji dio, opet će pokrenuti priču o „Velikoj Srbiji“, „velekosrpskoj ideji“, „okupatoru“, „agresoru“, „hegemonističkom“ ili „komunističkom Beogradu“, „ugnjetačkoj naciji“, „srbočetnicima“, „srbokomunistima“ itd. Srbi su u ratu, ali i u filmovima snimljenim nakon raspada bivše SFRJ, i dalje stigmatizovani, satanizovani i predstavljani kao „ružni, prljavi i zli“. Najčešći stereotip koji o Srbima vlada na Zapadu je da su Srbi „prgav, svojeglav i neposlušan narod, sa religijom koja liči na jeres“; srpsko „očuvano ćirilično pismo dokaz je nedozvoljene samostalnosti“; „Srbi pripadaju drugoj civilizaciji, izvan evropske matice, pod uticajem vizantijske i evropske kulture“. U bestijalnoj propagandnoj histeriji Srbi su proglašavani i kao „hajduci“, „opančari“, „vizantijci“, „genocidni“, „nacisti“, „neprijatelji demokratije“, i kako sve ne. U svojoj bestijalnoj propagandi „Amerikanci koriste dva osnovna oružja: avijaciju i informaciju, to jest fizičko bombardovanje neprijatelja i elektronsko bombardovanje ostatka svijeta“ (Bodrijar). Ovakva antisrpska propaganda poticala je od ranije formiranih stereotipa, iz perioda Austro-Ugarske, i u sebi je nosila snažan pečat revanšizma čiji je cilj bio secesija Hrvatske i Slovenije, te raspadanje Jugoslavije.⁹ Zapadnjačko satanizovanje Srba posljedica je njihovog otpora razbijanju Jugoslavije koju su osjećali kao svoju domovinu, kao što Amerikanci osjećaju svoju zemlju kao svoju domovinu, Francuzi svoju ili Nijemci svoju i koje bi, isto tako, osjećali kao svoje domovine i u trenucima kada bi im se pod uticajem nekog sopoljnog faktora – raspadale.

Bivši ministar inostranih poslova SAD, Džejms Bejker, je rekao "da se SAD i NATO bore protiv neprijatelja civilizacije i humanosti", što je značilo da su američki interesi determinisani čovekoljubljem i civilizacijskom dužnošću prema čovječanstvu. U svom čudnom „etičkom teocentrizmu“ Zapad se ponaša kao nekakav *Deus Absconditus*. Zapad misli da ima „božiji mandat“ i „dužnost da uredi slabe i haotične narode“ (Ruzvelt), i zato Zapadnjaci misle da im je „povjereno ukupno čovječanstvo“ nad kojim imaju „**moralnu nadmoć**“.¹⁰ U tom smislu je Toni Bler i govorio da rat protiv Srbije nije samo vojni sukob, nego da je to „borba između Dobra i Zla“ i da „NATO neće dozvoliti da Zlo nadvlada“. Tako se zapadnjačka moralnost zapravo izražava kao kolonijalizam, i

⁹ Kao što je poznato, rat je, kao društveni fenomen, fascinirao mnoge književnike pjesnike, glumce, npr. Jingera, Apolinera, Koktoa, Marinetijsa. Kada je u pitanju odnos prema Srbima, nisu samo političari i mediji, nego su i intelektualci širili propagandni govor mržnje. Za Kajzerlinga su Srbi „primitivna rasa ratnika i razbojnika“, za Gintera Grasa, koji je takođe podržao „humanitarnu intervenciju“ NATO-a na Srbiju, „agresori su u prvom redu Srbi“, a za Habermasa je „opravdana NATO agresija“. Suzan Sontag će govoriti o „pravednim ratovima“, a Edgar Moren, Andre Gliksmann, Anri Levi, i mnogi drugi intelektualci, će prihvatiti apriornu propagandnu priču o „srpskoj krivici“. Intelektualci?

¹⁰ D. R. Simić, *Poredak sveta*, Beograd, 1999. str. 300.

imperijalizam „zapadnog tipa“ i jeste utemeljen u želji da se „drugi kolonizuju, civilizuju, fizički posjeduju, preobrate i progutaju kao zaostali i podređeni“ (Hana Arent). Istovremeno, to pokazuje da je određivanje i definisanje nekog zla kao odlike jedne grupe, mada je to zlo imanentno i drugim grupama - neodgovorno.

Kakva je bila ta medijska propagandna histerija navešćemo, samo za ilustraciju, neke stavove.

Helmut Kol, bivši njemački kancelar, zalagao se za, kako je govorio, „uništenje posljednje oaze komunizma“ (Srbije – op. B.K), a njegov ministar inostranih poslova Klaus Kinkel je govorio da: „Srbiju treba baciti na koljena“.

Tako su, pred i u toku rata u bivšoj Jugoslaviji, a s početka 90-ih godina propagandnim stereotipima mržnje govorila djeca i unuci onih očeva i djedova koji su išli u Prvom i Drugom svjetskom ratu, a onda i poslije njega, da ubijaju Srbe na njihovoj zemlji. Ali, nisu samo oni.

Predsednik SAD, Bil Klinton, svojevremeno je izjavio: Srbija je „srce evropskog mraka, region bombardovanih džamija, ubijenih muškaraca i djece, silovanih djevojaka“, dodajući - „Srbi će ovo skupo platiti“. ¹¹ Sekretar Sjedinjenih Država Madlen Olbrajt: „Srbi će klečati na koljenima i moliti za milost“. Komandant NATO-a za Evropu Vesli Klark rekao da će „Srbiju pretvoriti u prah i pepeo“, Bejker (1991) da će Srbiju pretvoriti u *pariju* (zemlju naroda niže vrste), a Majkl Rouz: „NATO je spreman da Srbe vrati u kameno doba“. ¹²

Kada tako kažu politički i vojni funkcioneri moćnih država, jasno je da iza tog „semantičkog terora“ mora stajati propagandna mašinerija koja lažima, isfabrikovanim stereotipima i govorom mržnje, treba da pripremi sopstveno i svjetsko javno mnjenje kako bi dobila legitimitet za represivne vojne i političke mjere koje će preduzimati. U takvom propagandnom širenju laži visoki predstavnik EU Havijer Solana će u toku bombardovanja SR Jugoslavije za *BBC* reći da se na Kosovu više „ne mogu vidjeti

¹¹ „Srbi su krivi za sve“! Oni su „oreol zla“! Tako su i nakon gotovo sedamnaest godina od bombardovanja Srba u Republici Srpskoj govorili isti oni koji su ih i bombardovali (bivši predsjednik SAD Bil Klinton, bivša državna sekretarka Medlin Olbrajt, bivši komandant NATO u Evropi Vesli Klark, bivši ambasador u Hrvatskoj Piter Galbrajt, novinarka Kristijan Amanpur) na panel diskusiji fondacije „Klinton“. *Press RS*, 11. februar, 2011, str. 2-3.

¹² Naravno, iza „dvostrukih aršina“ i „doktrinarnog jezika“ skrivao se stvarni genocid o čemu piše Čomski: „Ako bi civili uspjeli da pobjegnu iz Faludže, dozvoljavano im je da izađu, osim ako je bilo reč o muškarcima. Muškarci koji su bili u starosnom dobu u kome se služi vojni rok ili blizu njega – vraćeni su. To se dogodilo i u Srebrenici 1995. godine. Jedina razlika je u tome što su SAD bombardovale Irak i tako isterale ljude, umesto da ih trpaju u kamione. Ženama i deci je bilo dozvoljeno da izađu, muškarce bi zaustavili i poslali nazad. Bilo je predviđeno da budu ubijeni. To se širom naziva genocidom ako to rade Srbi. Kada mi to radimo, to se naziva oslobađanjem“. N. Čomski, *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad, „Rubikon“, Beograd, „Beoknjiga“, 2009. str. 104.

muškarci od 30 do 60 godina", a predsjednik Klinton da - „Srbi provode teror i siluju albansku djecu”.

Do kojeg nivoa primitivizma i vulgarnosti sežu laži, propagandni stereotipi i govor mržnje, navešćemo, takođe za ilustraciju, i stav američkog diplomate Ričarda Holbruka prema kojem su Srbi „zločinački dupeglavci”. Za Madlen Olbrajt Srbi su „odvratni”; za francuskog predsjednika Žaka Širaka „Srbi su narod bez zakona i bez vjere, narod razbojnika i terorista”. Njemački kancelar Helmut Kol će reći: „Neka se Srbi podave u sopstvenom smradu”, američki kongresmen Dejvid Obi: „Srbi su svinje”; Loran Fabijis, predsjednik Narodne skupštine Francuske: „Srbi su đubre”. Poznati sekretar inostranih poslova SAD Voren Kristofer Srbe je nazvao „nemoralnom rasom”, a američki senator Džozef Bajden „ubicama beba”.

Pod pritiskom propagandnog govora mržnje, vojne i političke pomoći, u Sarajevu su u ulici Vase Miskina 27. maja 1992. godine, te na pijaci Markale 5. februara 1994. i 27. avgusta 1995. godine, od strane muslimanske vlade inscenirana masovna ubistva kako bi se Srbima nametnule ekonomske, kulturne, naučne, sportske, političke i vojne **sankcije** od strane tzv. „međunarodne zajednice”. General Rouz je znao da je granata na pijaci Markale došla sa muslimanske strane, ali potreba za pokazivanjem postupka „izvrtanja istine“ nije ugledala svjetlost dana. Iako je tadašnji generalni sekretar UN Butros Gali imao izvještaj eksperata UN koji govori o podvali bošnjačke strane (a kojeg nije iznio na sjednici Savjeta bezbjednosti), svjetsko javno mnjenje je obmanuto, a sankcije uvedene. Armija BiH je bombardovala sopstvene civile, što je dobro znao i Butros Gali, koji je raspolagao informacijama i imao autentični dokument "zbivanja na terenu", ali ga je sakrio.

Optuženi su Srbi i to je bio montirani povod bombardovanja Srba. Nikako se ne bi moglo reći da to nije bilo režirano od strane SAD, jer SAD su nadgledale, kontrolisale, i stimulisale rat u BiH, naoružavale muslimane i Hrvate („humanitarna pomoć“, „operacija padobran“), kako bi uspostavile „balans“ između zaraćenih strana. SAD su podržavale bosanske muslimane kako bi pred muslimanskim svjetskim javnim mnjenjem kompenzovale svoj grijeh u agresiji na Irak. Nekoliko godina nakon toga, slična podvala bila je poznata pod nazivom – **Račak**. I, poslije te podvale – bombardovanje Srbije (Savezne Republike Jugoslavije).

Semantički teror i medijski makijavelizam

Pod uticajem vlade, raznih propagandnih agencija i medija, a u neznanju, neinformisanosti i dezinformisanosti, stanovništvo u SAD, ali i u mnogim drugim zemljama, prihvataju lažne informacije kao istinite.

Svojevremeno je Džordž Vašington isticao da *izmišljene priče* mogu imati veći efekat od istinitih. „Kongres neće donositi nikakve zakone...kojim bi se sužavala sloboda govora ili štampe...” - dio je teksta Prvog amandmana Ustava Sjedinjenih Država, teksta koji je američkim

sredstvima informisanja dao poticaj i pravo da svoje sadržaje objavljuju bez ograničenja i cenzure. Mnogo godina kasnije, a u kontinuitetu razvoja američke spoljne politike na propagandnim stereotipima, lažima i obmanama, bivši ministar odbrane SAD Donald Ramsfeld je izjavio da se može **lagati**, ako je to u „interesu države“. Poslije kubanske krize sa raketama 1962. godine jedan pomoćnik američkog sekretara za odbranu insistirao je na pravu na **organizovanom javnom laganju**, smatrajući da vlada ima pravo da „upravlja vijestima“ i pravo da neku informaciju uskrati ili da širi lažne vijesti. Drugim riječima, u svojim propagandnim lažima, mediji mogu da provode tzv. „**semantički teror**“. „Doktrinarni jezik“ i „semantički teror“ predstavljaju „teror“ poruke, prostor jezičkog skrivanja, laži i podvala, i izgleda ovako:

- „širenje demokratije i ljudskih prava“ - imperijalno osvajanje država, naroda i njihovih bogatstava;
- „humanitarna intervencija“ i „kampanja“ agresija, bombardovanje, i opravdanje zločina i genocida putem „pametnih“ američkih bombi;
- „humanitarna pomoć“ - naoružavanje;
- „humano preseljenje“ - etničko čišćenje, intencija mirnog protjerivanja (npr. Srba iz RSK i RS);
- „Milosrdni anđeo“ - naziv za „vazдушnu kampanju“ (bombardovanje, ubijanje ljudi i razaranje prirodne okoline, civilnih i javnih objekata);
- „kolateralna šteta“ - ubijanje civila i nevinih osoba, bombardovanje i razaranje civilnih objekata;
- „liberalizacija ekonomije“ - eksploatacija tuđih prirodnih resursa i radne snage;
- „borba protiv protekcionizma“ i „širenje slobodnog tržišta“ - osvajanje tržišta i uvođenje protekcionizma za prodaju svoje robe (putem „standarda“, „brenda“ itd);
- „mirovni proces“ - arbitriranje u sukobima, ucjene i blokiranje postizanja mira (Amerikanci su poznati po tome da blokiraju političke pregovore uvijek kad vide da je političko rješenje moguće, i tada intenziviraju druge aktivnosti, uključujući i vojne);
- „slobodni narodi“ - narodi koji osvajaju...

U skladu sa konceptom „semantičkog terora“, čija je suština laž, manipulacija i obmana, mnogi neće govoriti o **američkom imperijalizmu**, već o **američkom vođstvu** s obzirom na „privlačnost“ **američkog stila života**, **protestantskoj etici** (o kojoj je govorio Maks Veber kao o pretpostavci nastanka kapitalizma na Zapadu), **demokratiji i tehnološkim prednostima**. Tako će se svjesno američka vojna nadmoć kamuflirati i lažno predstavljati kao da je riječ o „dobrovoljnom prihvatanju američkog vođstva“. Ističući da su SAD „miroljubiva nacija“, Buš je razvijao doktrinu „preventivnog ratovanja“. Upravo, ovakav „doktrinarni“ govor, „semantički teror“ i laž predstavljaju osnovu brojnog američkog ratovanja sa mnogim zemljama od 1945. godine.

Američki novinari, kao i novinari iz drugih zapadnih imperijalnih zemalja tzv. „međunarodne zajednice“, su o stravičnom razaranju R. Srpske i SR Jugoslavije izvještavali zabavljajući se i zato dobivajući „prestižne nagrade“ svojih naredbodavaca. NATO sprečava ili uništava djelovanje nezavisnih medija. „Medijsko praćenje rata koji je NATO vodio u Jugoslaviji predstavljalo je huškačko novinarstvo najgore vrste“.¹³

Nije uloga novinara i medija da stvaraju kritičko javno mnjenje, nego da se bespogovorno priklone vladajućem mišljenju, a oni koji pokušavaju bivaju odstranjeni poznatim sredstvima. Model korporativnog oligopolizma podrazumijeva državnu kontrolu medija koja je svoj najviši stepen dostigla upravo u visokorazvijenim zemljama i posebno u SAD, gdje kontrolu medija ostvaruju oni koji kontrolišu državu, odnosno oni koji imaju moć da državom vladaju i koji nastoje da stvore jedan globalni sistem kojim bi Sjedinjene Države dominirale i unutar kojeg bi se interesi američkog biznisa ostvarivali. Najveći dio svijeta sačinjavao bi jednu „Veliku oblast“ koja bi isključivo bila potčinjena interesima američke ekonomije: drugim kapitalističkim državama bio bi dozvoljen ulazak u tu oblast, ali pod uslovom da taj ulazak ne ugrozi američke interese. Tako bi SAD ostvarivale svoju kontrolu na globalnom nivou i ovim „novim poretkom“ - upravljale. A, ono što ne mogu uništiti mjerama MMF-a, Svjetske banke, i Svjetske trgovinske organizacije, uništavaju bombardovanjem, u dogovoru sa svojim satelitom ili bez njega – UN.

SAD i sile NATO-a su pružile podršku hrvatskom napadu na Srbe u Krajini (koja je bila pod zaštićenom zonom UN). Uz pomoć NATO-a i SAD Hrvatska vojska 1995. godine provodi zločine etničkog čišćenja i genocida nad Srbima upravo u tim zonama pod zaštitom UN. „Oluja“ (sazvučna naziva `Pustinjaskoj oluji`) je simultano izvedena u zajedničkoj aktivnosti hrvatske kopnene vojske i američke avijacije. Ovom operacijom je „Hrvatska debitovala kao prednji ešalon NATO-a na sjeverno-zapadnom Balkanu“ u kojem je došlo do „najstrašnijeg `etničkog čišćenja`“.¹⁴ Hrvatima i Bošnjacima u bivšoj BiH SAD i NATO daju ne samo logističku podršku, nego i kompletnu pomoć, a zatim i bombarduju srpske položaje i strateške infrastrukturne ciljeve u Republici Srpskoj.

Sjedinjene Američke Države su „izazvale“ rat u BiH, „upravljale njegovim tokovima, a uz pomoć moćne propagandne mašinerije, za taj rat optužile SR Jugoslaviju“.¹⁵ U tom ratu su SAD i NATO prekršili embargo o isporuci oružja kojeg su donijele UN. „Faktički postojaće od aprila 1994.

¹³ W. Pirker, *Rat bogatih protiv siromašnih*, u: *Senka Rima nad Vašingtonom (Pro et contra)*, Beograd, „Filip Višnjić“, 2002, str. 224.

¹⁴ B. M. Lubardić, *Geopolitički enciklopedizam „Microsoft“- a*, u: *Jagnje Božje i zvijer iz bezdana (Filosofija rata)*, Cetinje, „Svetigora“, 1996, str. 109.

¹⁵ B. Todorović, D. Vilić, *Krize: izazivanje i upravljanje krizama*, Beograd, „Grafomark“, 1997. str. 291.

godine, ali tajna politika neobaziranja bila je u jesen zvanična američka politika“ (Holbruk) koju su podržali V. Britanija, Francuska i Njemačka.¹⁶

SAD su zadržale *NATO* strukturu kao vojni bič za utjerivanje discipline i poslušnosti u svijetu. Ta alijansa, koja je u početku formirana kao odbrambeni savez zapadnih zemalja, sada se pretvorila u agresivnu organizaciju podređenu američkim ciljevima u izgradnji novog, neoliberalnog svjetskog poretka. SAD, *NATO* i EZ je koalicija geostrateškog osvajanja i kontrole svijeta. UN su satelit SAD, što se vidi i po tome što su od Drugog svjetskog rata, a pod pritiskom SAD, nametnule sankcije u gotovo 120 slučajeva. Da li su tim drastičnim mjerama provodile ekonomski rat ili širile slobodnu trgovinu?

UN i *NATO* proizvode i kontrolišu imperijalističke ratove, prije svega SAD i Velike Britanije. Mnogi smatraju da je *NATO* "naoružana ruka Pentagona" i njegovog satelita Velike Britanije. *NATO* je kolonijalan, a UN su kompromitovane samovoljom *NATO* pakta i više ne predstavljaju mjesto inicijativa, koordinacije i usklađivanja interesa koji bi doprinijeli dobrobiti čovječanstva. „Sad čitav svet zna da *NATO* i Ujedinjene nacije programiraju i pokrivaju imperijalističke ratove koje žele Vašington i neki francusko-nemački krugovi“.¹⁷ Početkom avgusta 1995. godine *NATO* avioni započinju bombardovanje srpskih položaja kod Pala, a Hrvatske snage zaposjedaju zaštićenu zonu UN – Republiku Srpsku Krajinu. I dok stotine hiljada Srba odlazi u egzodus, UN licemjerno „žale“ zbog hrvatskog postupka.

SAD i *NATO* su pružile podršku i napadima kosovskih Albanaca na SR Jugoslaviju, što su UN svakako dobro znale. Kao što su medijske manipulacije na Markalama poslužile kao „argument“ opravdanja bombardovanja Republike Srpske 1995. godine, tako su i medijske manipulacije u selu Račak poslužile kao „argument“ opravdanja bombardovanja SR Jugoslavije 1999. godine. Tako se *NATO* miješao u unutrašnje sukobe i bombardovanjem SR Jugoslavije oteo Kosovo i Metohiju. UN su trebale reagovati, jer *NATO* nije imao pravo da bombarduje Srbiju; bio je to - ***NATO genocid***.

SAD su diktirale šta će UN raditi, ali od UN „dižu ruke“ jer im više „ne trebaju“ zato što će svoju politiku provoditi kroz *NATO* i svjetske monetarne institucije, kao što su MMF, Svjetska banka i Svjetska trgovinska organizacija. UN su često blokirane od strane vlada koje se nalaze u najvišem tijelu – Savjetu bezbjednosti. Kada ne mogu da ostvare svoje ciljeve i interese preko UN, velike sile (posebno one iz *NATO*-pakta) zaobilaze UN. To pokazuje da su ovakve UN – neefikasne i prevaziđene, isto onako kao što je svojevremeno prevaziđeno *Društvo naroda*. UN su tako dovele u pitanje svrhu svog postojanja, i zato se one moraju ojačati

¹⁶ R. Hartman, *Časni mešetari (Nemačka spoljna politika i građanski rat u Jugoslaviji)*, Novi Sad, "Prometej", 1999, str. 171.

¹⁷ D. Anališ, *Srpski rukopisi*, Podgorica, 1999, str. 20.

kako bi se stvorio svjetski poredak utemeljen na **pravu** i **pravdi** ili, ovakve kakve jesu, kao marioneta NATO-a i SAD - nestati sa svjetske pozornice.

SAD i Britanija postižu političke ciljeve pomoću nasilja, a NATO prijeti bombardovanjem ukoliko druga strana ne prihvati ultimatumе koje postavlja.¹⁸ Tako je bilo i u vezi sa Republikom Srpskom i SR Jugoslavijom. Zbog pozivanja na **pravo na samoopredjeljenje** rukovodstvo svih srpskih zemalja je utamničeno. Haški tribunal je monstruozi politički instrument SAD i NATO-a, jer predstavlja nastavak agresije protiv srpskog naroda. „NATO je prijatelj Tribunala...NATO zemlje su među njegovim najvećim finansijerima. NATO zemlje su stvorile taj tribunal i finansiraju taj tribunal“ – decidno je isticao Džejmi Šej, portparol NATO-a.¹⁹ Tako „novi intervencionizam“ SAD i NATO-a se oglašuje o **međunarodno pravo** koje je, zapravo, za njih potpuno – irelevantno.²⁰

Uvijek je rat, a savremeni posebno, imao potrebu za važnim sredstvom podrške, a to je – **propaganda**. Njen cilj je potkopavanje borbenog morala i unošenje nesloge kod neprijatelja. Pored medija koji šire propagandne stereotipe i govor mržnje, opravdavajući određene političke, diplomatske i vojne mjere „međunarodne zajednice“, treba pomenuti i **propagandne agencije**. „Maliciozna ratna propaganda, antisrpska mržnja i same laži preplavile su američke medije. To je bilo finansirano i provedeno kroz kampanje agencija i grupa koje se bave zaštitom ljudskih prava pod pokroviteljstvom vlada, i to sve da se javno mnjenje mobilise na strani bosanskih muslimana i Hrvata, a protiv Srba“ (Piter Dženings).²¹

Prva agencija takve vrste koja se „kao ministarstvo“ specijalno bavila propagandom bila je osnovana u Velikoj Britaniji za vrijeme Prvog svjetskog rata i zadatak joj je bio „da usmjerava razmišljanje većeg dijela čovječanstva“.²² Ipak, SAD su bile prve koje su se u industriji počele baviti odnosima sa javnošću (*public relations*) „kontrolisanja svijesti javnosti“.²³

Na Zapadu, a u Sjedinjenim Američkim Državama posebno, ima mnogo propagandnih agencija koje su, uz velika finansijska sredstva, angažovane u kriznim i ratnim situacijama, a koje svojim medijskim manipulacijama utiču na kanalsanje pojava u pravcima koje žele naručioc

¹⁸ T. G. Ash, *Ko je terorista? u: Senka Rima nad Vašingtonom (Pro et contra)*, Beograd, „Filip Višnjić“, 2002, str. 53.

¹⁹ M. Subotić, *Politička misao srbistike*, Beograd, „Institut za političke studije“, 2010, str. 21. Inače, Hag je finansiran podrškom SAD, ali i Saudijske Arabije, Pakistana, Malezije...

²⁰ N. Čomski, *Novi militaristički humanizam. Lekcije sa Kosova*, Beograd, 2000, str. 192, i dalje.

²¹ M. Milutinović, *Rat je počeo rečima (Bosna i Hercegovina devedesetih)*, Banja Luka, „NUBL“, 2010, str. 372.

²² N. Čomski, *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad – „Rubikon“, Beograd – „Beoknjiga“, 2009, str. 20.

²³ N. Čomski, *Kontrola medija*, Novi Sad – „Rubikon“, Beograd – „Beoknjiga“, 2009, str. 17.

i finansijeri tačno određenih usluga. Upravo je to tako bilo i u ratu u BiH i bivšoj Jugoslaviji. Firmu *Ruder&Fin* angažovali su muslimani i Hrvati (a, kasnije i separatisti sa Kosova) da za njih organizuje politički marketing upravo zato što se na rat može uticati i rat dobro prodati i naplatiti. Direktor ove firme Džejms Harf je decidan kad je rekao da „naš posao nije da pravimo informacije“, već „da ubrzamo cirkulaciju informacija koje su za nas povoljne i da ih usmjerimo ka brižljivo odabranom cilju“.²⁴

Koji je to „odabrani cilj“, objasniće sam Harf: "Time što smo pridobili jevrejsko javno mnjenje. Ta igra je bila jako delikatna i, sa te strane, ovo pitanje je uključivalo veliku opasnost zato što je predsjednik Tuđman bio toliko nepromišljen u svojoj knjizi *Bespuća povijesne zbiljnosti*. Zbog tog teksta mogao je biti okrivljen za antisemitizam. Ništa bolje nije bilo ni na bosanskoj strani, gdje se predsjednik Izetbegović u svojoj *Islamskoj deklaraciji*, objavljenoj 1970. godine, suviše zalagao za muslimansku fundamentalističku državu (u Bosni). Pored toga, prošlost Hrvatske i Bosne bila je obilježena vrlo realnim i surovim antisemitizmom. Nekoliko desetina hiljada Jevreja nestalo je u hrvatskim logorima. Bilo je mnogo razloga što su jevrejski intelektualci i organizacije bili neprijateljski raspoloženi prema Hrvatima i Bosancima. Pred nama je bio izazov da postignemo da se situacija preokrene i uspjeli smo u tome između 2. i 5. avgusta 1992. godine, kada je *Njujork njuzdej* (*The New York Newsday*) objavio noseći članak o (srpskim) logorima. Uхватili smo se za to i pozvali tri velike jevrejske organizacije: *Ligu za borbu protiv klevete Bnau Brith*, *Komitet američkih Jevreja* i *Američko-jevrejski kongres*. Predložili smo im da štampaju oglas u *Njujork tajmsu* (*The New York Times*) i organizuju protest ispred zgrade Ujedinjenih nacija. To je zaista upalilo: angažovanje jevrejske organizacije na strani Bosanaca (bosanskih muslimana) bila je partija super-pokera. Odmah poslije toga uspjeli smo da u javnom mnjenju Srbe dovedemo u vezu sa nacistima. Bilo je to složeno pitanje. Niko nije mogao shvatiti o čemu se radi u (bivšoj) Jugoslaviji. Iskreno govoreći, mogu vam reći da se većina Amerikanaca pitala u koju afričku zemlju da smjeste Bosnu. Jednim jedinim udarcem uspjeli smo da ponudimo jednostavnu priču, priču o dobrim i lošim momcima. Znali smo da na tom planu treba da igramo igru. I, pobijedili smo, tako što smo ciljali u jevrejsko javno mnjenje, u pravu metu. To se nije dogodilo mnogo prije nego što je došlo do jasne promjene u pisanju štampe, pošto su se pojavili emocionalni izrazi kao što su etničko čišćenje i koncentracioni logori, koji su podsjećali na nacističku Njemačku i gasne komore u Aušvicu. Emotivni naboj je bio tako snažan da mu se niko nije mogao suprotstaviti, a da ne bude optužen za revizionizam".

Nevjerovatna, ali efektna manipulacija! I – podvala.

Time što su Srbi unaprijed bili optuženi, započela je i propaganda i o ***kolektivnoj odgovornosti Srba***. U ratu u bivšoj BiH Srbi su iz Republike Srpske *a priori* stigmatizovani i proglašavani „balkanskim varvarima“. U

²⁴ M. Brkić, *Blokorana istina*, Beograd, 1995, str. 203.

propagandnom „semantičkom imperijalizmu“ Srbi su predstavljani kao nedozrela djeca kojima je potreban – „staratelj“.

Medijska predstava o ratu u bivšoj Bosni i Hercegovini i bivšoj Jugoslaviji, imala je za cilj „satanizaciju“ Srba gdje su Srbi prikazivani kao „varvari“, a pripadnici drugih naroda, koji su sa njima bili u ratu, kao „žrtve“. Kao imperijalna sila SAD su takav stereotip o Srbima prenijele na svoje satelite, kako bi se američko imperijalno poimanje novinarstva proširilo po cijelom svijetu.

Ratovi prije, a danas posebno, ne mogu se voditi samo vojničkim *sredstvima*. Da bi se neka drastična vojna mjera realizovala (kao, na primjer, opravdanje bombardovanja kao tzv. „humanitarna intervencija“), neophodno je da se ona najprije medijski pripremi kako bi se zadobilo javno mnjenje. S obzirom da su svjetske medijske kuće (*CNN, BBC, SKY*) pod uticajem transnacionalnog kapitala koji je u vlaništvu moćnih korporativnih ekonomsko-političko-diplomatsko-vojnih elita („elite vlasti“), jasno je da se taj uticaj na „domaće“ i „svjetsko javno mnjenje“ lako može isfabrikovati i manipulativno ostvariti.

Rat u bivšoj Jugoslaviji i BiH je pokazao da je „**medijski makijavelizam**“ dotle bio izražen da su za svoje laži kojima su demonizovali i satanizovali jednu stranu, a drugu prikazivali kao „nevine žrtve“, novinari i urednici dobijali „prestižne“ nagrade za „mir“ i „humnost“, iako su, kršeći profesionalnu etiku, ljudska prava i međunarodno pravo, manipulirali javnim mnjenjem podstičući rat i mržnju. Roj Gatman, Peni Maršal, kao i drugi, su svojim pričama o „srpskim koncentracionim logorima“ snažno uticali na američko, prije svega jevrejsko, javno mnjenje koje je podržalo američku militantnu politiku prema Balkanu. Kada je 1999. godine, bez odluke Savjeta bezbjednosti, NATO započeo rat protiv SR Jugoslavije sve su informacije koje su dolazile „od druge strane“ bile cenzurisane. „Sve informacije o ratu NATO protiv Jugoslavije koje do nas stižu, moraju prvo da prođu cenzuru alijanse“, izjavio je Franc Bauer, tadašnji urednik nedjeljnika *Trend* i funkcioner organizacije *Reporteri bez granica*, organizacije koja se, kako oni za sebe govorili, bori za slobodu medija u onim zemljama u kojima ona ne postoji. Ali, desilo se da i „kod kuće“ nije moguće slobodno informisanje. „Slobodno informisanje je nemoguće“, izričit je Bauer, dodajući da to isto važi i za Austriju, koja često „cijelom svijetu drži lekcije“. Kao i u drugim dijelovima svijeta, tako su i u Austriji izdavači i urednici medija veoma disciplinovano i kooperativno prihvatili uputstva o propagandnom ratu. A, što je najgore, tih činjenica su svjesni i gledaoci i čitaoci, ali se nisu previše bunili. I upravo to pokazuje svu farsu i laž u vezi sa pričom o „nezavisnim“ i „slobodnim medijima“, kao i o „slobodi medija“ na Zapadu. A, dokle ide ta politika poltronstva i podaništva „Velikom Bratu“, pokazivao je i zahtjev *Noje kronen cajtunga* fotoreporterima i kamermanima na Kosovu da više ne slikaju i ne snimaju „svaki pogođeni traktor“ i „kolateralne greške“, jer to pomaže srpsku propagandu. „Još nekoliko ovakvih slika i NATO će izgubiti propagandni

rat“, izjavio je tada reporter Austrijske radio televizije u trenucima kada su „humanitarni“ bombarderi iz vazduha bacali smrtonosne i ekološki zagađujuće i kontaminirane „tepihe bombi“.

Mediji su u ratu u bivšoj Jugoslaviji i BiH, a i poslije njega, odigrali sramnu i nemoralnu ulogu, šireći laž i propagandne stereotipe mržnje. Da nije bilo medija, a i onih koji ih koriste da bi ostvarili profit, kao i strateške geopolitičke interese, ne bi se ni ratovalo, raseljavalo, ginulo, umiralo, obolijavalo i patilo. Zahvaljujući njima i interesima onih koji su njima ekonomski, politički, ideološki i vojno manipulirali, ne bi došlo do sveopšteg uništavanja biloške supstance, ekonomske i proizvodne infrastrukture, ne bi ogroman broj ljudi ostao bez posla, a njihova djeca gotovo nikakvu šansu da se zaposle i da ljudski žive u nekakvom od strane UN projektovanom *održivom razvoju*.

Ne samo propagandne agencije, nego i mediji, a posebno televizija, su razorna oruđa. Oni ne samo što prave i proizvode ratove, već ih i izmišljaju. U *Pustinjskoj oluji*, ratu u bivšoj Jugoslaviji, Afganistanu i Iraku se pokazalo da su televizija i njene kamere snažnije od avionskog raketiranja i bombardovanja, kao i da su posljedice njihovog razaranja mnogo pogubnije nego što se to vidi i može pretpostaviti. Snažno manipulativno utičući na takozvano „*svjetsko javno mnjenje*“ pokazalo se da je to „mnjenje“ u suštini „moćni hor muškaraca kojima diriguju američki urednici“ (Johansen). Pa, i „takozvani Zapad“ se može „nazvati kao jedan skup vlada ili poslovnih odbora koji su zainteresovani za zadržavanje svojih globalnih korporativnih privilegija prikrivajući to s namjerama zaštite određenih kulturnih vrijednosti, kao što to rade publicisti i intelektualci u njihovim zemljama“.²⁵

Upravo to je suština strategije **neoliberalnog kapitalističkog imperijalizma**: nekog optužiti za „nedostatak“ ili „kršenje“ nekih civilizovanih vrijednosti, uključiti medije i preko njih pridobiti „javno

²⁵ T. H. Eriksen, *Paranoja globalizacije (Islam i svijet poslije 11 septembra)*, Sarajevo, „Sejtarija“, 2002, str. 104. Ali, bez obzira na optužbe protiv Srba, ponekad se pojave i gledišta koja govore o istini u ratu u bivšoj Jugoslaviji i bivšoj Bosni i Hercegovini razlikuju. Tako, neki ističu da je „teško osporiti krivicu *centra* (Zapada) za te zločine na *periferiji*“, jer je Jugoslavija „pod humanitarnim izgovorom, rasparčana na rimokatoličku Hrvatsku i Sloveniju, pravoslavnu Srbiju i više muslimanskih enklava“. Bivši francuski predsjednik Mitteran je još 1991. godine predlagao da se „priznavanje republika nastalih iz bivše Jugoslavije odloži dok se na međunarodnom nivou ne utvrde prava manjina“. Takođe, izjaviće i to „da je najveća greška učinjena nekoliko mjeseci kasnije pod pritiskom događaja. Priznati nezavisnost i suverenost novih država bez dobijanja garancija koje sam ja zahtijevao, značilo je izložiti se tragedijama koje su kasnije uslijedile. Tom pitanju su Zajednica i Ujedinjene nacije prišle na pogrešan način“. Kontroverzni Lord Owen je 1993. godine zahtijevao „intervenciju iz vazduha“ ne samo u Bosni, nego i u Srbiji, da bi kasnije rekao „Zapad snosi dio krivice zbog glupog priznavanja rivalskih država začelih u raskolu“. Konačno, pomenimo i američkog diplomatu Sajrusa Vensa, koji je bio specijalni izaslanik UN za Jugoslaviju, a koji je nakon svega već viđenog izjavio: „Preuranjeno priznanje nezavisnosti Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine od strane EZ i SAD doveli su do rata koji se vodi na prostorima Jugoslavije“.

mnjenje“ i realizovati bilo kakvu imperijalnu političku i vojnu mjeru. Politika **globalizacije** koju provode SAD, prvenstveno služi ostvarenju njenih interesa, a današnji razvoj kapitalizma u formi **neoliberalnog globalizma** predstavlja obnovu klasičnog **imperijalnog liberalizma**.

Savjetnik bivšeg engleskog premijera Tonija Blera, Rober Kuper objelodanjuje zapadni koncept **neoliberalnog imperijalizma**, hvaleći ga sljedećim riječima: „Zapadni svijet treba da se navikne da koristi dva aršina. Između sebe treba da postupamo po zakonu i u okviru otvorenog kooperativnog sistema bezbjednosti. Ali, kada se radi o državama koje se nalaze *izvan postmodernog evropskog kontinenta*, treba da se vratimo *oštrijim metodama prethodnih razdoblja: sili, preventivnim napadima, lukavstvu*, ukratko, svemu onom što je potrebno da bismo se bavili onima koji još žive u doba rata svakog protiv svih, gdje je kaos pravilo, a rat način života kao u XIX vijeku. Nama je potreban *novi imperijalizam, prihvatljiv sa stanovišta ljudskih prava i kosmopolitskih vrijednosti*, imperijalizam koji ima za cilj, kao svaki imperijalizam, da uvede red i organizaciju. Kao nekada Rim, Zapad će stanovnicima imperije *nametnuti* neke od svojih zakona, dati im malo novca i izgraditi malo puteva“.²⁶

Demokratija ili fašizam?

Zaključak

U savremenom svijetu se svakodnevno primjećuje nedostatak političkog konsenzusa, smislene globalne pravne kontrole i sankcija koje bi se mogle upotrijebiti prema bilo kakvom obliku političke samovolje i vojnog voluntarizma. Postižući svoje ciljeve pomoću nasilja, bombardovanja i razaranja ekonomske infrastrukture, ugrožavanjem teritorijalnog integriteta i rušenjem suvereniteta država, mnogi savremeni humanistički orijentisani intelektualci SAD i NATO ozbiljno ih kvalifikuju, ne samo kao zločinačke, već i kao **fašističke sile**. U razgovoru sa Niksonom, Kisindžer je svojevremeno rekao: „Udarite na sve“, i naredio Pentagonu da preduzme „masovnu kampanju bombardovanja u Kambodži – na sve što leti i sve što se kreće“.²⁷

Ratni zločin, genocid?

Ne, za njih to nije ni ratni zločin, ni genocid. Ali, da je to rekao neko drugi, to bi bio i ratni zločin i genocid. Dvostruki aršini – primjer poznat i iz pripreme za rat i iz rata u bivšoj SFRJ i bivšoj BiH, kao i u drugim primjerima, i kao što će biti poznat i u budućnosti ratovanja.

Ekonomski, politički i vojno posmatrano, neoliberalne imperijalne kapitalističke države će sve više razvijati nova oružja kako bi imali tehnološku vojnu nadmoć (iza koje stoji neliberalna ekonomska logika)

²⁶ R. Cooper, *The Liberal Imperialism*, *The London Observer*, 7.4.2002 (podvukao B.K).

²⁷ N. Čomski, *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad, „Rubikon“, Beograd, „Beoknjiga“, 2009, str. 83.

nad „ostatkom svijeta“. Američki vojni budžet je porastao sa 379 milijardi \$ u 2003. na 450 milijardi \$ u 2004. godini. Dakle, preko jedne milijarde Amerika je koristila za vojne potrebe svoje „garnizonske države“ koja ima potrebu za stalnim ratovanjem. Da bi to opravdala neophodna je čvrsta sprega korporativne „elite vlasti“, tj. sprega vlasti između vojne birokratije, korporativnog krupnog kapitala, naučnih institucija i **medija** koji će to sve opravdavati, i kojima će pojedine vlade moćnih zemalja **podrivati** unutrašnju stabilnost drugih zemalja, narušavajući njihov suverenitet i ometajući njihov unutrašnji razvoj. A, to, ipak, nije demokratija već terorizam, ali, kao što napominje Čomski - „*terorizam je jedino ako se čini nama, kad mi njima radimo mnogo gore stvari, to nije terorizam*“.

Literatura

1. Anališ D., *Srpski rukopisi*, Podgorica, 1996.
2. Čomski N., *Imperijalne ambicije (Razgovori sa Noamom Čomskim)*, Novi Sad, „Rubikon“, Beograd, „Beoknjiga“, 2009.
3. Čomski N., *Kontrola medija*, Novi Sad – „Rubikon“, Beograd – „Beoknjiga“, 2009.
4. Čomski N., *Novi militaristički humanizam (Lekcije sa Kosova)*, Beograd, „Plato“, 2000.
5. Eriksen T. H., Paranoja globalizacije (Islam i svijet poslije 11 septembra), Sarajevo, „Sejtarija“, 2002.
6. Hartman R., Časni mešetari (Nemačka spoljna politika i građanski rat u Jugoslaviji), Novi Sad, "Prometej", 1999.
7. Kovačević B., *Rat*, Novi Sad, „Svetovi“, 1995.
8. Mihalik M., *Moral i rat*, Beograd, „VIZ“, 1976.
9. Milutinović M., *Medijske manipulacije*, Banja Luka, 2003.
10. Milutinović M., *Rat je počeo riječima (Bosna i Hercegovina devedesetih)*, Banja Luka, „NUBL“, 2010.
11. Senka Rima nad Vašingtonom (Pro et contra), Beograd, „Filip Višnjić“, 2002.
12. Simić D., Poredak sveta, Beograd, 1999.
13. Subotić M., *Politička misao srbistike*, Beograd, „Institut za političke studije“, 2010.